

Sudolski, Zbigniew

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa : Sprawozdanie z Działalności Wydziałów : Wydział I językoznawstwa i historii literatury : Streszczenia : Z refleksji nad listami Elizy Krasieńskiej [odczyt wygł. 16 XII 1991]

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 54, 126-127

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zbigniew Sudolski

Z REFLEKSJI NAD LISTAMI ELIZY KRASIŃSKIEJ

(odczyt wygł. 16 XII 1991)

Odnaleziona, bardzo obszerna korespondencja Elizy z Branickich Krasińskiej z rodziną (ok. 18 tys. stron rękopisu) stanowić będzie w przyszłości cenne źródło do poznania epoki, osobowości Zygmunta Krasińskiego i jego żony. Eliza Krasińska jest bowiem jedną z najbardziej zagadkowych i całkowicie niesłusznie ocenianych postaci kobiecych XIX wieku. Pozostawała zawsze w cieniu męża, jako postać rzekomo bezbarwna, bez wyróżniającej się osobowości. Już pełne wydanie korespondencji poety dawało jednak niejednokrotnie do zrozumienia, iż małżeństwo Krasińskiego z Elizą z Branickich stanowi jedną z ciekawszych zagadek psychologiczno-obyczajowych ubiegłego stulecia. Rozwiązanie tej zagadki, zbliżenie się do prawdy nie jest bynajmniej sprawą błahą, jest to bowiem dążenie do poznania jednego z najgłośniejszych dramatów obyczajowych pierwszej połowy XIX wieku i zrozumienia wielu niuansów psychologicznych w osobowości samego Krasińskiego, jak i jego niesprawiedliwie ocenianej małżonki.

Listy Elizy Krasińskiej pisane w ciągu 40 lat jej dojrzałego życia (w l. 1836-1876) do siostry Katarzyny Branickiej, późniejszej Adamowej Potockiej, do ciotecznej siostry Aleksandry Potockiej, do ciotki Zofii Arturowej Potockiej wraz z garścią listów do matki Róży z Potockich Branickiej ukazują jej osobowość od beztróskiego dzieciństwa na Ukrainie, petersburskiej inicjacji dworskiej, poprzez lata narzeczeństwa, małżeństwa i wdowieństwa. Wrodzone cechy charakteru, staranne wykształcenie domowe, wpływ rodziców i rodzeństwa, warunki życia dworskiego, wszystko to decyduje o bogatym kształcie osobowości Elizy z Branickich, kobiety myślącej, wrażliwej, stroniącej od hulawczego życia, świata blichtru i próżności, szukającej azylu w samotności, w trosce o stały rozwój własnej duchowości, w odnalezieniu sensu istnienia, w zgłębianiu roli cierpienia i miłosierdzia, w potrzebie służby drugiemu człowiekowi i jedynie w tej samarytańskiej służbie odnajdującej prawdziwą miłość. Te cechy osobowości Elizy z Branickich zbliżają nas do zrozumienia zagadki narzeczeństwa i małżeństwa z Zygmuntem Krasińskim, wyjaśniają źródła toczonych od pierwszych spotkań dyskusji moralnych, wzajemnych fascynacji, w których życie ukazuje się jako „wielka i pożyteczna księga”, kiedy „palec Boży” kreśli znaki czasu, a zadaniem człowieka staje się doskonalenie moralne i osiągnięcie upragnionego spokoju wewnętrznego. Dramat romantycznego małżeństwa realizowany przez poetę zdaje się chwilami przekreślać ideały pani Elizy, które z biegiem lat realizuje ona ze stoickim spokojem.

W ukształtowaniu wyrobienia estetycznego Elizy Krasińskiej i jej świadomości artystycznej ogromną rolę odgrywają podróże, lektury, kontakty z elitą artystyczną Europy. Jej zainteresowania sztuką, architekturą, malarstwem, mu-

zyką i teatrem znacznie odbiegają od przeciętnych, kształtują jej ogromną wrażliwość. Fascynacja przeszłością starożytnego i chrześcijańskiego Rzymu, urzeczzenie sztuką malarską Ary Scheffera czy Winterhaltera wiele tłumaczy we wzajemnym zbliżeniu i zrozumieniu małżonków.

Jeszcze bliżsi sobie stają się państwo Krasińscy dzięki wyznawanym poglądom polityczno-społecznym. Z okresu młodości wyniosła pani Eliza niechęć do ceremoniału dworskiego i do dworskiego przepychu, poznała obcość kulturalną i obyczajową Rosji, pustkę życia towarzyskiego Petersburga, a z domu wyniosła dumę narodową, patriotyzm pozwalający jej właściwie ocenić i rozumieć tragedię powstania listopadowego i późniejsze zmagania się z barbarzyństwem. Ta wnuczka targowiczanina i dama dworu carycy jest godną żoną autora „Ostatniego” i „Resurrecturis” – zręcznie lawirującą wśród sidła zastawianych przez carat, z zainteresowaniem śledzącą przebudzenie się społeczeństwa europejskiego w dobie Wiosny Ludów i z ogromną obawą oczekującą powtórzenia się Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Z okresu Wiosny Ludów niewątpliwie najciekawsze są jej relacje o Mickiewiczu, dopełniające i komentujące opinie znane z korespondencji Zygmunta Krasińskiego. Jej obaw i lęków tak typowych dla tego środowiska nie sposób czytać również w oderwaniu od współczesnych doświadczeń. Lęk przed rewolucyjną demagogią jest bowiem prawdziwie ludzką samoobroną przed utratą wolności, poddaniem się pod jarzmo i tyranie niosącą ból i nędzę. I w tym profetycznym widzeniu ówczesnych zmagania jest pani Eliza szczególnie bliska autorowi „Nie-boskiej komedii”. Ogromna rozpiętość czasowa listów pisanych niemal codziennie w ciągu 40 lat sprawia, iż otrzymujemy zapis wielkich wydarzeń bulwersujących epokę, przemieszanych z najdrobniejszymi nieraz przeżyciami dnia codziennego. Podróże, kontakty z ludźmi elity kulturalnej, politycznej i magnackiej, dyskusje i lektury, a wszędzie, niejako w tle, odczuwana obecność wielkiego poety bezimiennego. Po jego zgonie korespondencja ukazuje cierniową drogę zmagania o zdrowie i życie pozostałych z tego związku dzieci, obciążonych dziedzicznie gruźlicą i odchodzących za życia pani Elizy. Jest to tragiczne dopełnienie jej niezwykłego życia.

Przygotowywany do wydania wybór listów Elizy z Branickich Krasińskiej zajmie około cztery tomiki przekładów z języka francuskiego z niezbędnym komentarzem. Znajdzie się tam również kilkanaście listów napisanych w oryginale w języku polskim oraz wyróżnionych gloss i zdań polskich pojawiających się w listach francuskich. Pozwolą one poznać język prosty, język ludowych aforyzmów używany przez służbę pałacową.

b) Sprawozdanie z czynności organizacyjnych

W dniu 18 listopada 1991 r. odbyło się Ogólne Zebranie Członków Wydziału, poświęcone wyborowi nowych członków TNW zgłoszonych uprzednio i wstępnie zaprezentowanych na zebraniu naukowym w dniu 21 października